

Nr. 5.

Anul I.

Sibiiu

15. Septemb.

1877.

ALBINA CARPATILOR

Apare 1 colă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s'eu 45 bani. — Un volum à 6 colé 70 cr. s'eu lei 1.70. — La 10 esemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiiu, la colectanți, la oficiile postale și la toate librăriile.

O tragedia din zile bătrâne.

(Narațiune istorică).

(Fine.)

Boerii prinși în luptă au fost parte înțepați, parte spânzurați. Din aceia, cari scăpară cu zile, unii au fugit în Țera românească, alții în Polonia.

Acești din urmă se duseră la bătrâna Moviloe și o informară despre cele întâmplate. În urma informațiilor primite veduva-Domnă prinsă din nou inimă. Purtarea lui Tomșa și tulburările interne îi oferiau acum cel mai bun privilegiu d'a cerca erăși să apuce Domnia Moldovei, în aparință pentru fiul ei Alesandru, în realitate pentru ea însăși. Elisabeta chieamă îndată pe ginerele său Visnioviecky, pe junele principe Samuil Corecky, care ceruse în căsătoria pe Alesandrina Movilă, și pe bătrânul Nistor Ureche, ca să se stătuască cu densusi. Toți acestia au fost de părere, că Tomșa trebuie atacat cu armele și scos din Domniă.

Visnioviecky și Corecky începură să strângă oameni de ôste dintre Poloni, Cazaci și Ardeleni. În decurs de două luni ei isbitiră a concentra sub stégurile lor ca la 12,000 de pedestrași și călăreți. Nistor Ureche secunda această întreprindere prin sfat și priu îmbărbătare.

Oștirea polonă se puse în mișcare, apucând drumul spre Moldova. Elisabeta Movilă, fiul ei Alesandru, care abia era de 15 — 16 ani, și Nistor Ureche însoțiau pe Visnioviecky și pe Corecky în această expedițiune. Ajungând la Hotin, Leșii se așteptau la o resistință serioasă din partea garnisonăi, ce se afla în fortăreța de acolo. Însă comandantul fortăreței, care pe supt ascuns era dușman lui Tomșa se predete cu toți oamenii săi.

Îngânfați de acest succes neașteptat Polonii se îndreptară în spre Iași.

Stefan Tomșa aflase încă de cu timp, că Movilescii și Polonii vin cu armele asupra-î. Strânsese și el în grabă ca la 15,000 oameni Moldoveni, Munteni și Tătari; însă cei mai mulți, afară de dărăbanii de țără, erau nedisciplinați

și nedeprinși la arme. Cu această ôste, improvisată pentru moment, Domnul ocupă ținuturile din apropierea capitalei.

Armata lui Alesandru până să ajungă aproape de Iași se adause cu mai multe mii de oameni de țără.

Lupta se dete la sat la Tătăreni.

Mai întâiu se lovira Cazacii și ceialalți călăreți ai lui Alesandru cu călărima și cu Tătarii lui Stefan-vodă; cestii din urmă fiind respinși se retraseră în fugă și aducând disordine în șirurile Moldovenilor deteră inimă adversariului. Leșii înflăcărati prin cuvântările lui Visnioviecky năvăliau tot cu mai multă violință. Comandantul artileriei lui Tomșa, fiind înțeles cu inimicii, trăgea cu tunurile pe de-asupra lor și nu le făcea nici o stricăciune. Călărima Voevodului fu pusă pe fugă, precum și o parte din pedestrime.

În cele din urmă din partea lui Tomșa nu mai rămaseră pe câmpul luptei decât dărăbanii. Acestia erau așezați lângă o rîpă și se apărau vitejese. Polonii neputând să-î înfrângă cu armele, le-au făcut propunerea să capituleze promitându-le viața. Bravii dărăbani s'au încredut și s'au desarmat; dară Leșii nu s'au ținut de cuvânt, ei au intrat cu săbiile în ei și i-au tăiat până la unul.

Stefan Tomșa veldându-și acum totă ôstea în răsipă dispăru iute de pe câmpul de luptă și fugi în Țera românească.

Acestea s'au întâmplat pe la finea anului 1615.

După biruință junele Alesandru, dimpreună cu mama sa, intră cu triumf în capitală. El călăria în fruntea oștirea alătura cu Visnioviecky și cu Corecky. Urmau 50 de cavaleri francezi, conduși de căpitanul Montespın; după acestia veniau călăreții poloni și boerii moldoveni, apoi Cazacii, éra mai pe urmă artileria și infanteria.

Locuitorii orașului, asurđiți de trambite, de surle și de tobe, asistau indiferenți la acest spectacol; ei nu puteau să manifesteze nici cea mai mică bucuria, nici cel mai mic

entusiasm, când vedeau pe Alesandru, că intră în palatul domnesc încungiurat de străini.

De altmintrelea palatul domnesc din Iași devenise ca un fel de oțel, în care Domniile trăgeau numai ca nisce pasageri, ținându-se tot deuna gata pentru plecare.

Alesandru ședea în scaunul Domniei și fu proclamat principe, conform ceremonialului îndatinat. Într'aceea Tomșa devenise óspele și protegeatul Domnului Țerei românesce, care era pe atunci Radu-vodă, un fecior al lui Mihnea.

Cea dintăiu grijă a lui Alesandru Movilă și a consilierilor săi a fost de-a trămite soli la Sultanul, ca să-i aducă stég de Domniă. Acești soli necutezând să trecă prin țera românescă, de frica lui Stefan Tomșa, nici prin Bulgaria, unde Tomșa avea mulți amici între Turci, își luară drumul prin Ardeal și prin Ungaria. După ce sosiră în Buda, ei se presentară la pașa de acolo, spre a-i arăta omagiile lor și ale principelui Alesandru. Pașa de Buda încă era din ómenii lui Stefan Tomșa; drept aceea el puse mâna pe soli și-i trămise legați la Brăila, unde se afla alungatul principe. Tomșa tăie capetele solilor lui Alesandru și le aruncă trupurile în Dunăre. Sultanul vedând, că noul Domn al Moldovei nu se rógă să-l întărescă în scaun, se mânie foc și jură, că va pierde pe Alesandru-vodă.

Puternicii din Iași ignorând de o cam dată sórtea sërmanilor soli, trămisiș la Constantinople, așteptau cu nerăbdare răspunsul marelui-Turc. Până să le sosescă acest răspuns, ei erau ocupați cu aședarea Domniei și cu regularea trebilor din țeră. Se înțelege de sine, că și de astă dată trebuia să se facă tóte după voia și pe placul Elisabetei. Ea era adevérata Dómna a Moldovei, ea împărția puterile și funcțiunile seú boeriile, ea distribuia recompensele celor ce le meritaú. Alesandru putea să se jóce cu sceptrul și cu coróna ca un craiú din jocul irođilor; alt rol nu putea să aibă acest copilandru fără esperință. Era destul, ca el să porțe numele, — stăpânii aveau să fiă alții.

Bêtrâna-veduvă nici de astă dată n'a vrut să înțelegă, că era neapérat de lipsă, ca tronul să fiă încungiurat de boerii țerei spre a nu se clătina. Ea s'a încungiurat și acum de străini. Visnioviecky și Corecky aveau să fiă cele mai tari proptele ale Domniei; ceialalți nobili poloni aveau să apere singuri Domnia de toți inimicii din lăintru și din afară. Dintre Moldoveni singur vornicul Nistor Ureche a fost băgat în samă; tóte divanurile și judecățile erau pe mâna lui, — ne spune cronicarul. Dar și Nistor Ureche, ce bine putea să facă țerei? E probabil, că el nu lucra decât după comanda Dómnei și a Leșilor. În boeriile de rangul al douilea și al treilea vor fi fost ómenii de țeră; e sciut însé, că subalternii trebuie să lase după cei mai mari, să jóce, cum li se fluera.

Sërmană țeră! sërmani locuitori! . . . Moșia Românilui era la dispozițiunea veneticilor; sudorile și sângele poporului n'avea cine să le cruțe, n'avea cui să-i fiă milă de ele! . . .

De altmintrelea stéua casei lui Eremia-Movilă nu reapêruse pe cerul Moldovei, decât pentru un timp fórte scurt; ea se apropia de un nor, care avea să o întunece pentru tot deuna.

Începutul Domniei lui Alesandru-vodă a fost tot deodată și începutul unor turburări și unor pericole necontenite. Togmai precând Movilóe se gândia să cunune pe fiă-sa Alesandrina cu principele Corecky, armele se miș-

cară de nou din tóte părțile. Stefan Tomșa năvăli în Moldova cu 4000 de ómeni, ce-i căpétase în ajutor dela Radu-vodă din Țera românescă. Pe de altă parte rêsboinicii și neastêpêrații locuitori din ținutul Orheiului se uniră cu o samă de Tătari și porniră cu rêsboiú asupra noului Domn. Va să dică, pericol dela rêsărit, pericol dela apus!

Visnioviecky fu trămis încontra Orheiienilor și isbuti să-i învețe minte, dar numai pentru moment; Corecky eși la Siret încontra lui Tomșa, pe care'l și bātu aprópe de Tecuci.

În urma acestor biruințe începură în Iași din nou pregătirile pentru căsătoria lui Corecky și a Alesandrinei. Dar bietul principe nici de astă dată nu avu parte să ducă la altar pe aceea, pe care o iubia atât de mult. Pregătirile de nuntă erau deja terminate, când nisce evenimente ne prevêdute veniră să împiedece sêvêrșirea actului.

Unul din aceste evenimente a fost grabnica mórte a lui Visnioviecky, care se întêmplă a doua zi de Crăciun, în anul 1616. În ziua născerei Domnului magnatul polon se dusesse la biserică, unde primise sânta cuminecătura dela un preot grec. După biserică Visnioviecky se bolnăvi fórte rêu și a dóua zi își dete sufletul. Preotul cădu în prepus, că l'ar fi adăpat cu otravă după îndemnul partizanilor lui Tomșa; drept aceea el fu pedepsit în modul cel mai barbar și trebui să urmeze în mormânt pe Visnioviecky, pretinsa victimă.

Cine ar putea descrie jalea, de care fu cuprinsă familia domnescă din cauza morții acestui bărbat? Jalea era cu atât mai mare, că-cî venise pe neașteptate și togmai în acele momente, când curtea domnescă era dispusă pentru sêrbări de nuntă. Soția lui Visnioviecky se afla pe atunci în Polonia. Într'una din zile ea primi cadavrul îmbalsamat al soțului seú și fu lovită de o durere atât de mare, încât își rase pêrul capului în semn, că nici odată nu se va mai mărita.

Vêdu-va Dómna nu-și perdu firea nici în fața acestui accident dureros. Lumea aștepta să o vadă desperată și renunțând la tóte aspirațiunile ei de până acum. În desert! Nici răsipa casei, nici ruina patriei nu erau în stare să înfrêneze ambițiunea acesteii femeii. O fatalitate o împingea mereú spre povêrnișul celei mai grozave prăpăstii; dênsa nu vedea acéstă prăpastiă, că-cî Dumneđeú o orbise cu totul.

După mórtea lui Visnioviecky, toți ostașii lui eșiră din Iași și se duseră în Polonia. Ei fură urmați și de o parte din ómenii lui Corecky, căroră Alesandru n'avea de unde le mai plăti léfa obicînuită. Averile lăsate de Eremia-Movilă fuseseră deja răsipite, érá Moldova ajunsese la sapă de lemn. În modul acesta óstea principelui Corecky se împuțină și slăbi fórte mult — și togmai la timp nepotrivit.

La rëndul seú, Ștefan Tomșa se grăbia să profite cât mai curênd de situațiunea aprópe desperată, în care se aflaú dușmanii săi. El căpétase nou ajutor dela Domnul Muntenesc și dela Skender, pașa Silistriei. În luna lui Februarii din anul 1617 Tomșa și Skender-pașa năvăliră în Moldova.

În fața acestui pericol, Alesandru-vodă și cu ai săi se retrase iute la Hotin. Norocul nu părăsise încă de tot pe junele principe, că-cî în momentele cele mai critice se pomeni c'un ajutor próspeț din Țera leșescă; apoi strînse în grabă și câte-va mií de Moldoveni sub stégurile sale, aduse, în fine, și câte-va mií de Cazaci cu léfă. În chipul acesta Alesandru isbuti a-și forma o armată ca de 10,000

ómeni. Când se apropiau înimicii de Hotin, Alesandru și Corecky le eșiră înainte și primiră lupta cu dênșii. Și să veđi minune! Stefan Tomșa și Skender-pașa fură bătúți și siliți a se retrage în fugă.

Tomșa însă nu voia să eșă din Moldova numai așa, fără nici o isbëndă. În trecăt el găsi cu cale a da foc Iașilor și a preface orașul în cenușă. După acéstă faptă atât de neomenósă el fugi la Radu-vodă în Buzău.

Maí tot meritul biruinței repurtate asupra lui Skender și asupra lui Tomșa revenia viteazului principe Corecky. Cum putea decí Movilóe să nu se grăbescă a da acestuia dorita recompensă, adecă mâna fiicei sale? Corecky iubia cu devotament pe fiica cea maí tinără, și póte și cea maí frumósă, a răposatului Eremia-vodă; Alesandrina încá nu-și poftia soț maí bun, decum era Corecky. La ce era decí să se maí amène căsătoria?

Ea nici nu s'a maí amênat, ci s'a sêrbat în Hotin cu mari solemnități.

Terminându-se sêrbările de nuntă, Alesandru și Corecky își puseră oștirea în marș, ca să urmărescă pe Tomșa în Țera românescă și să rêsune arderea Iașilor. Ei înaintară neîmpiedecați și din jaf în jaf până la Buzău. Radu-vodă și Tomșa ședeau încá la masă de se ospetau, când li se aduse vestea, că înimicii se apropia de oraș. Vedënd nevoia își luară amëndouí catrafusele și abia, abia putură scăpa cu fuga. Leșii și Cazacii comandați de cei doui cumnați ocupară Buzăul fără nici o resistință. Ei jáfuiră orașul pe întrecute și se încărcară cu pradă de tot felul.

Într'aceea Orheienii apucaseră armele pentru a dóua óră, silind astfel pe Alesandru și pe cumnatul sêu să se întorcă iute din Țera românescă. Corecky supuse în câteva zile pe rebeli și-i sili, în fine, să recunoscă pe Alesandru ca Domn și să se închine.

Stefan Tomșa se retrăsese în Brăila, unde căuta noui miđlóce pentru redobândirea tronului Moldovei. Dar ce să veđi? Marele-vezir care patronase până acum pe Tomșa, se întemplă de cădu în disgrația Sultanului. Într'una din zile Stefan Tomșa se pomeni c'un pașă, trâmisi de împêratul, ca să-l rădice din Brăila și să-l pornescă la Constantinopole. Étă ce sfêrșit avură tóte încercările și opintirile lui Tomșa. Acest om, care nu era maí puțin lacom de Domniă decât bêtrâna Movilóe, nici maí puțin ambițios, comise atâtea cruđimí spre a se ținea pe un tron, de pe care Sultanul ar fi putut să-l facă să se cobóre printr'un singur gest; el conjurase tóte pericolele și ororile rêsboiului civil și ale invasiunei asupra țerei sale spre a recăștiga o Domniă nesigură, nestatornică și cu totul atârnătore de capriciele Mareluí-despot din Țarigrad.

După depărtarea lui Tomșa, să fi vedut bucuriă pe Movilescí! Ei serbară acest eveniment cu tot felul de festine și petreceri. Și cum se putea să nu-l serbeze astfel? Movilóe se credea acum ajunsă la ținta tuturor dorințelor ei; Alesandru nu maí vedea împrejurul sêu nici un rival, care să-i dispute tronul; Corecky se simția fôrte fericit, sperând, că d'aci înainte va putea să trăescă în pace și în linisce cu aceea, pentru al cărei amor se espusese la atâtea pericole.

Nenorociții de ei! Nu sciau, nu le trecea prin minte, că o fortună grea plutesce pe de-asupra capetelor lor tog-maí în acele momente de bucuriă . . .

Sultanul nu luase Domnia dela Tomșa cu scop de-a

detele lui Radul, Domnului Țerei românesce. Skender-pașa primi ordin, să strămute pe Radu-vodă din Țergoviște la Iași.

Dar maí écă și o altă lovitură pentru bieții Movilescii: Supremul comandant al armatei din Polonia provocă pe toți ostașii poloni să eșă din Moldova, să se întorcă în patriă și să nu maí servescă cu léfă la Alesandru. Unii aú și urmat acestei porunci, dar cei maí mulți n'aú voit să se mișce de lângă Corecky. Pe de altă parte, din Polonia nimeni nu maí avea voia să trecă în Moldova ca soldat.

Radu-vodă Mihnea, înainte d'a plecá cu Skender-pașa din Țergoviște, scrise lui Alesandru, să părăsescă de bună voia Moldova, ca nu cumva să încapă în mânil Turcului. Scrisórea lui Radul fu cetită la curtea domnescă din Iași; cuprinsul ei impresionă mult pe cei de pe lângă Alesandru. Mulți curteni dedeau D-lui înțeleptul și binevoitorul sfat, să facă cum îl învață Radu-vodă, cu atât maí vêrtos, că-cí oștire destulă, spre a se împotrivi Turcilor, nu avea.

Dar baba cea ambițiosă și de D-șeu depărtată era cu totul de alte păreri: ea dicea, că scrisórea lui Radu-vodă e o prefăcătoria și o înșelăciune; că Skender-pașa nu vine în Moldova ca inimic, ci ca amic a lui Alesandru. E probabil, că acest Turc scrisese Movilóei vre un rêvaș, în care ascundea adevêratele sale intențiuni, atribuindu-și altele, pe care de loc nu le avea.

Fiă, cum va fi fost, — destul, că toți cei dela curtea din Iași trebuiră să se supună orbesce voinței veduvei-Dómne și să lucreze, după cum le dicta dênsa. Nu se găsia, pe semne, nimenea, care să fi cutezat a înfrunta încăpăținarea femeii și a îndupleca pe Domn, să nu se maí iea după vorbele dênsei. Cu atât maí rêu pentru casa lui Eremia Movilă!

În scurt timp Radu-vodă și Skender se aflau deja pe pământul Moldovei și înaintau în spre Iași. Cine era să le eșă înainte? De astă dată Alesandru-vodă își pusese tótă încrederea în Bucioc, într'un boer moldoven, pe care'l espedă în grabă cu câtă-va oștire, ca să oprescă în drum pe înimici. Dar Bucioc făcu alt ceva, cu totul alt ceva: el se încungiură de 2000 de călăreți și trecu la inimic. Urită trădare! va eschiema nescine. Așa e; dar apoi trădările încá își aú motivele lor, adeseori fôrte puternice și chiar plausibili. Movilóe era deprinsă a se sprijini în străini și a desprețui pe boerii țerei; ea nu-și aștepta nici odată binele și scăparea dela Moldoveni, ci tot deuna dela Poloni. Trebuie să presupunem, că Bucioc a voit să dea Dómnei o teribilă învățatură despre contrar! Dar póte, că lui i se făcuse și milă de biéta țera și nu-l lăsa inima să o maí vadă și de astă dată în foc și pradă.

Era mare calamitate pentru Alesandru de-a perde 2000 de călăreți într'o situațiune atât de desperată; el ar fi trebuit să vadă cu ochii și să pipăie cu mânil slăbiciunea sa și nepotința d'a se apêra până în sfêrșit. Dar ce putea sêrmanul om? Nu era trêba lui de-a lua hotăriri, el avea să asculte! Așa dară în deșert ar fi dorit Alesandru să fugă din Iași c'un moment maí înainte, că-cí bêtrâna Dómniă i-ar fi strigat teribilul și fatalul stăi pe loc!

Într'aceea Skender și Radul se apropiau în marșuri grabnice. Pericolul ajunsese la culme. Alesandru nu avea pe lângă sine decât vre-o 6000 de ómeni. Acum vedu și ambițiosă babă, că nu maí are încătrău; ea se învoi a

și capitala. Alesandru apucă iute drumul spre Hotin, de mica sa oștire și de tótă curtea din Iași. Avant-

garda armatei lui Skender se luă după fugări și-i ajunse aproape de Cotnar. Principele Samuil Corecky se opri și stete la luptă. El fu rănit de două săgeți în pulpa piciorului și la spate.

În ziua de 16 August Skender și Radul impresurară oștea și curtea lui Alesandru cu o armată de 20,000 de oameni. Ce era să facă impresurații cu o mână de ostași, ce era să facă 6000 încontra a 20,000? Polonii fură încungiurați din toate părțile cu tunuri; aceste tunuri fură descărcate de câte-va ori și secerară mulțime de oameni; Polonii au încercat să răspundă și ei din puținele tunuri ce aveau; dară bieții oameni nu mai aveau nici bombe, nici ərbă. Un comandant polon, anume Tyszkiewicz isbuti a sparge șirurile inamicilor, cu 500 de cělăreți din cei mai viteji și a scăpa printr'o pădure din apropiere; o asemenea întreprindere ar fi cercat'o și Corecky, dar nu mai putea să stea călare din cauza ranelor. Ne mai putend fi vorba de vre-o luptă între cele două tabere atât de neegală, Corecky și principesele se schimbă în haine, ca să nu pótă fi recunoscui dintre ceialaltii captivi. După ce depuseră

Polonii armele, Skender-pașa prinse numai decât pe bētrāna Movilóe și pe fiii ei Alesandru și Bogdan; pe principesa Alesandrina, soția lui Corecky, o luară nisce Tātari și o duseră mai apoi la Cetatea-Albă; principele Corecky se strecurase printre ceialaltii captivi și fusese dus cu dēnșii la Iași; dară el fu recunoscut și dat pe mâinile lui Skender-pașa, care'l espedă la Constantinopole dimpreună cu sócră-sa și cu cei doi cumnați.

Alesandru, Bogdan și Elisabeta se turciră; „Dómna — dice Miron Costin — a cădut după un agă Turc până la mórtea ei.“ Corecky fu aruncat în faimósa temniță Edicula, de unde scăpă apoi mai târziu. În cele din urmă și Alesandrina scăpă din captivitatea Tătarilor și se întorse în Polonia, — dar ea nu mai trăi mult, sērmāna!

Étă cum s'a terminat acéstă jalnică și grozavă tragediă; étă în ce prăpastiă a fost prevălită casa lui Eremia-Movilă prin nebuniile vėduvei Elisabeta! Apoi nenorocirile țerei mai înșira-le-vom óre? Să le trecă condeiu nostru, că-cī deși sunt atât de depărtate, totuși ar putea să stórcă lacrimi din ochii cetitorilor! . . .

I. AL. L.

Femeia și emanciparea ei.

Nu mai este îndoielă că între cestiunile mari, care ocupă spiritele secolului nostru, se află și cestiunea despre emanciparea femeii, o cestiune cel puțin tot atât de importantă ca și cestiunea naționalităților. Cine n'a avut ocaziune a ceti în numărósele jurnale politice și literare diferitele păreri, care se manifestară în privința emancipării femeii din partea ómenilor, cari se cred competenți, cine nu a luat notiță de desele adunări ținute în America, Anglia, Francia, Germania, Italia etc. cu scop de a discuta cu seriozitate cestiunea emancipării? Opiniunea publică este întru atăta preocupată de acéstă cauză, încât mai nu este permis nici unui om cugetător, să rămână indiferent față de acéstă cestiune.

Din aceste motive este rectificată tendința de a vorbi și la locul acesta ceva despre femeia și emanciparea ei.

Înainte de toate să spunem, ce se înțelege astăđi în genere, când se vorbește de emanciparea femeii? „Emanciparea femeilor este eliberarea secului femeesc de barierele, cu care l'au îngrădit referințele naturale și sociale.“ Va să ăică, campionii emancipării pretind, că trebuie desconsiderate toate diferențele, care le-ar fi stabilit natura și obiceiurile ómenilor între bărbat și femeia, pretind, că abstrăgēnd dela constituțiunea fizică și psihică propriă a femeii, să se împărtășescă acésta de toate drepturile, de care se bucură bărbații, să i se deschidă drumul la toate ocupațiunile, la care se admiteau până acuma numai bărbații, să se concedă sp. es. femeii, a se cualifica spre a deveni legist, medic, deputat în parlament, ambasador, ba chiar și general (?) — în scurt să se elibereze femeia de sub tutela bărbătescă, punēndu-se întru toate pe o tréptă cu acesta. Indignați de obstinența omenimei față de o atare emancipare, ađim pe cei mai fanatici dintre cavalerii emancipării esclāmând cu un patos tragic: „Da! natura fină și flexibilă a femeii are necesitate, pentru ca să prospereze, ca și o flóre tropicā, de un zefir cald și dulce, și pentru ca să înflórescă, are necesitate de mult sóre; în o temperatură aspră și rēcorósă ea degeneréză

și duce o esistință de slăbānog. Firesce că apoi vin moralisti, filosofi și teologii, și fac diagnosa ca la o plantă bolnavă, declară bóla de o urmare naturală a constituțiunei femeesci și apoi stabilesc aksioma lor: că femeia trebuie să fiă subordinată, tutelată.“

Dară să nu prejudecăm cestiunea espunēnd opiniunile unuia seú altuia, ci să căutăm nepreveniți, să ne lămurim singuri asupra acestei teme, să căutăm a ne forma înșine o idee despre modul emancipării. Să aruncăm mai întâi o privire repede asupra faselor istorice, prin care a trecut secul femeesc din timpurile cele mai vechi până astăđi și să vedem, care a fost pozițiunea socială a femeii în diferitele timpuri, și apoi să observăm natura ei fizică și psihică, pentru ca pe urmă să putem face deducțiuni în privința emancipării.

I.

Cu privire la pozițiunea ce a ocupat-o în genere femeia în societatea omenescă se exprimă cunoscutul scriitor Fourier astfel: „Schimbarea unei epoce istorice se póte reduce tot-deuna la gradul de progresare în libertate, ce l'a făcut femeia, pentru că în acest progres se manifesteză mai evident referința între bărbat și femeia, între cel slab și cel tare, se manifesteză învingerea reportată de natura omenescă asupra brutalității. Gradul emancipațiunei femeesci este mēsură frēscă pentru emancipațiunea generală.“ Érá în speciă, decă căutăm pozițiunea, ce au avut-o femeile la diferitele popóre ale pământului, aflăm că acéstă pozițiune a fost fórte diferită la deosebitele popóre și că și are isvorul seú tot-deuna în religiunea popórelor. Cu cât un popor a stat în privința religiosității și a credinței pe o tréptă mai inferioară, cu atăta și pozițiunea femeilor a fost mai asupritóre și mai grea. Pe când la Evrei femeia era considerată și onorată ca soția și mamă, tot pe timpul acela lāngeziau femeile păgānilor din orient în lanțurile celei mai aspre sclāvii. La Elini, Romani și Germani se amelioréză sórtea femeilor învederat prin

influența cultului divin, era introducerea Creștinismului ca religie universală face epocă în istoria secolului femeesc. Creștinismul a fost, care a avisat și femeii o pozițiune mai demnă, o-a eliberat din sclăvia înjositoare și din nomolul decadinții morale. Această influență a Creștinismului trebuie bine marcată, că-cî vedem, că chiar popóarele cele mai culte din vechime, acelea care ne-au servit altfel ca modele în științe și în arte, aveau idei fórte mărginite despre demnitatea și despre drepturile omenesci ale femeii.

Să considerăm însă mai de aproape pozițiunea, ce a avut-o femeia înainte și după Cristos, firese numai la popóarele istorice, care au ajuns la un grad órecare de cultură, că-cî despre sêlbaticii putem dice numai în câteva cuvinte, că pentru acestia femeia este sclava puterilor sale fizice, este un animal, pe care 'și-l însușesc, precum își însușesc, decă pot, și fiarele sêlbaticice din păduri.

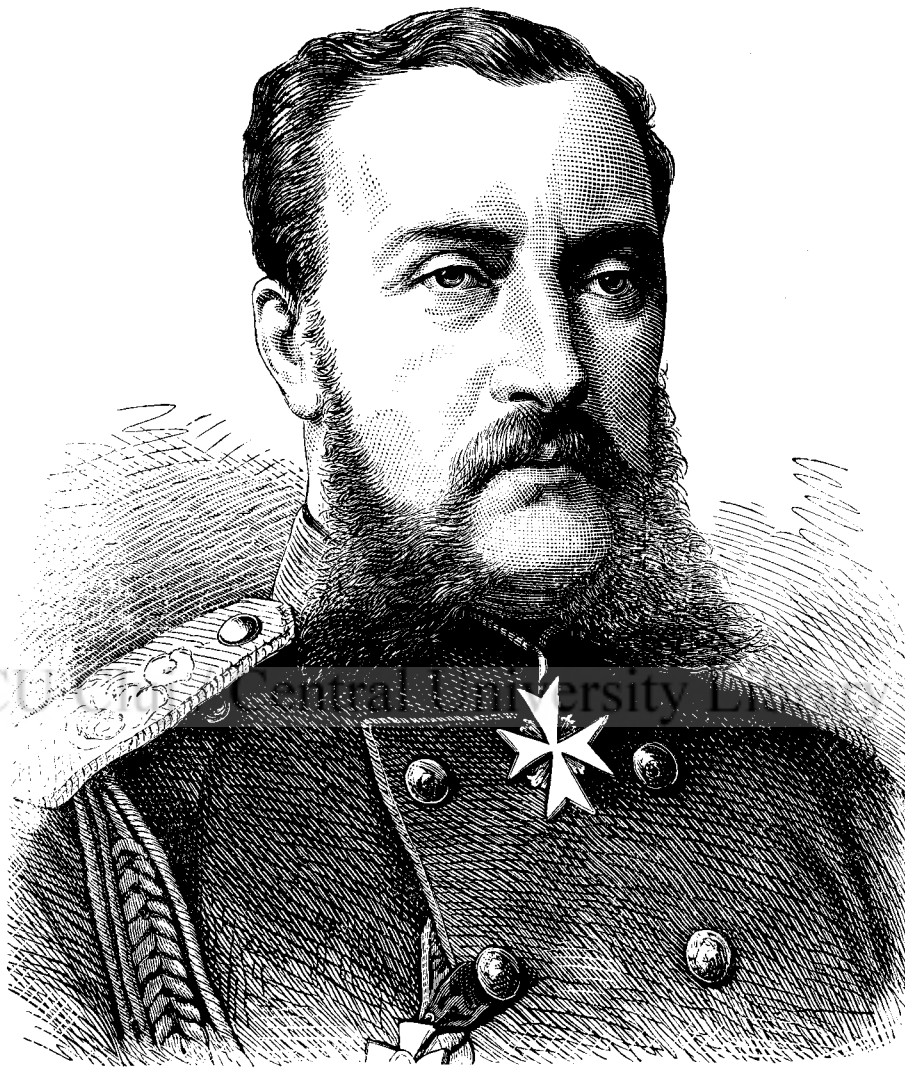
La poporul evreesc,*) acest popor ales al lui Jehova, care încunjurat cum era de tóte părțile de popóre păgâne, sciu să conserve ideia despre un singur D-zeu, aflăm femeia într'o pozițiune cu mult mai demnă și mai umană, decăt la celelalte popóre orientale. În cărțile testamentului vechi se face încă din timpurile cele mai vechi ale patriarhilor amintire cu cel mai mare respect de amorul conjugal, de viața și de fericierea casnică; că-cî deși aflăm, că pe timpul, când Evreii trăiau ca păstori în

corturi, domnia la ei poligamia, totuși ni se spune, că din mai multe femei, numai una era soția adevărată. Pozițiunea femeii deveni încă și mai demnă prin legile înțelepte a le lui Moise. Deși mai târziu, după ce începu poporul evreesc să decadă și cu deosibire dela Solomon încolo, acel împărat, care introduse la curtea sa lúcsul și desfrânarea împrumutate dela popóarele păgâne de prinprejur, decădu și secul femeesc, totuși întempinăm în tot decursul istoriei evreesci între femei esemple numérose de castitate, moralitate, eroism, amóre și credință conjugală. Cui nu-i este

cunoscut eroismul Deborei, credința neclintită în D-zeu a Iudithei și patriotismul fără margini al mamei fraților Macavei, al acelei mame, care privi cu sânge rece, cum vèrsa tiranul Antioch sângele scump al fiilor ei?

Cum-că poziția socială a femeilor arabe înainte de Mohamed încă nu era de învidiat, ne putem încredința din următoarea descriere, ce o împrumutăm din: „Revue des deux mondes“ 1877, unde se dice între altele: „Arabii îngropaú adesea pe ficele lor de vii, seú îndată după nascere, seú când acestea erau în etate de 6 ani. Tata ordona mamei, ca să parfumeze și să gătéscă copila, pe care o lua și ducéndu-o la o grópă preparată anume, o arunca cu capul în jos în lăintru și apoi grămădia pământ

peste sêrmăna copilă. Femeia n'avea absolut nici un drept: ea nu putea să erédéscă, ci era eredită, va să dică, devenia proprietate a aceluia, care eredia pe defunctul ei bărbat. Poligamia și divorțiul nu aveau nici o restricțiune. În cronicile arabe se vorbesce despre o femeia, care a avut patruzeci de bărbați. Un misionar american, doctorul Jessup, a făcut o colecțiune de proverbe arabe vechi, din care se póte vedea clar starea de degradațiune, în care se aflău femeile arabe înainte de epoca musulmană. Éta câteva din acestea: „A trãmite o femeia pe lumea ceealaltă, este o binefacere. — Ginerele cel mai bun este grópa. Inima femeilor este aplicată la nebuniă.“ etc.

Marele-duce Nicolae Nicolaievici. (Pag. 56.)

Nici chiar Mohamed, întemeitorul Islamului, n'a avut idei tocmai corecte despre demnitatea femeii, deși el îmbunătătesce în cât-va sórtea acesteia. El pe lângă căsătoria admite și poligamia, stabilește însă, ce e drept, legi severe pentru apărarea moralității. După el haremul este locul cel sânt, în care ar trebui să domnéscă virtutea și castitatea. De aceea dispune, ca să trăiescă femeia mahomedană în cea mai mare separațiune de secul bărbătesc. Ca esemplu despre severitatea legii și a usului în privința acesta, fiă amintit numai aceea, că unui medic nu-i este ertat, să pipăia pulsul unei femei, decăt numai decă brațul acesteia este învălît în muselin. Ce desvoltare liberă spirituală și morală se póte accepta dela asemenea ființe omenesci?

*) În această espunere istorică ne-am folosit de cartea lui Jung: „Geschichte der Frauen.“

O libertate ceva mai mare, decât la Turci, au femeile la indigenii din India. Aci femeia poate eși din casă fără grijă, însă ea se află ofensată, îndată ce se opresce cineva, ca să o privească. Altfel răspândirea Creștinismului în aceste țări a început să amelioreze tot mai mult poziția femeii.

Trecând dela Evrei și Arabi la popoarele orientale păgâne, trebuie să ne îndreptăm atențiunea mai întâiu asupra vechilor Egipteni, pentru că acest popor a ajuns în vechime mai întâiu la un grad înalt de cultură. Egiptul a fost scôla, din care și-au însușit Grecii și prin acestia și Romanii primele elemente de civilizațiune; astăzi încă ne vorbesc piramidele și obeliscii cei colosali despre arta și știința egiptenă, care au înflorit sub cerul cel ardător al Africei înainte cu mai bine de 3000 de ani. Se pare, că femeile egiptene au fost inițiate de timpuriu în acele învățături, care se țineau altfel ascunse ca secrete ale preoților. Un fenomen surprinzător întâmpinăm la Egipteni, fenomenul, că femeile aci îndeplinesc mai cu samă afaceri afară din casă, cu deosebire afaceri de negoț, pe când la popoarele asiatice femeia este, așa zicând, legată de casă. Poligamia era oprită la Egipteni prin lege și oricine vătăma o femeie se pedepsea cu pedepsele cele mai aspre. Peste tot femeia egiptenă se bucura de o stimă deosebită, așa încât fiicele regilor aveau dreptul de succesiune pe tron, decât nu erau moștenitori de partea bărbătescă, un drept acesta, care s'a conservat până pe timpul Romanilor, cum dovedește domnia renumitei Cleopatra.

Tot cam asemenea pozițiune aveau femeile și la Cartagenieni și la Fenicieni.

În o stare însă de tot tristă și nedemnă se aflau femeile la celelalte popoare asiatice. În Persia se înființară de timpuriu haremuri pentru cei avuți, haremuri, în care lungeau jertfele nenorocite ale desfrânării celei mai dobitoesci. Aci desfrânarea și sensualitatea brutală era la culme. Nu exista nici lege morală, nici lege religioasă, care să pună stavilă orgiilor. Centrul depravațiunii celei mai scârbôse era Babilonul. Femeia nu se mai tracta ca om, ci ca un animal de casă; de aceea nu e mirare, decât ea nu mai e accesibilă pentru nici un simțământ mai înalt, mai nobil, decât îi lipsese cu totul amoră conjugală, amoră de mamă, și în locul acestora găsim în ea numai cruzime, jaluși și sëlbatăciă.

Ceea ce am dis până aci pe scurt cu privire la pozițiunea femeilor la popoarele orientale din vechime, are valoare parte mare și pentru prezente; pentru că popoarele, la care n'a străbătut, se'u care n'au primit Creștinismul, au rămas mai pe aceeași treptă de moralitate și cultură, pe care s'au aflat protopărinții lor înainte cu mii de ani.

La Negrii de astăzi ai Africei, bărbatul este stăpânul absolut al femeii; numai tărîndu-se pe pământ înaintea lui poate acesta să îi servescă; deopotrivă este femeia și bărbatul numai la lucrul câmpului. Ba există seminții, la care femeia singură trebuie să sêvêrșescă toate lucrurile, pe când bărbatul este dat cu totul trândăviei și nepăsărei. Poligamia aci este generală; femeia este predată cu totul la volnicia bărbatului, care poate să o vîndă se'u să o alunge cu copii cu tot dela sine.

O sorte ceva mai bună au femeile la semințiile mongolice și anume la Calmuci. Și aci se vînd fetele de pă-

rinții lor, însă li se dă o zestre, care ecuivalază prețul cumpărătoarei și prin acesta li se pregătesc o sorte mai suportabilă.

Dară să părăsim acuma Orientul cu clima sa molică, cu lumea sa fantastică și cu depravațiunea sa morală, și să pășim pe pământul cel frumos și sub cerul cel blând al Greciei și al Italiei, ca să vedem, care era aci pozițiunea femeii?

Aceste țări frumoase, lăgănul culturii europene, ba al universului întreg, își încep existența lor istorică cel puțin o mie de ani mai târziu decât țările asiatice; însă ele progresară în scurt timp în toate privințele atât de tare, încât ocupară locul prim între popoarele anticității.

Grecia este, care a rădicat artele și științele la punctul de culminațiune și a dezvoltat spiritul de umanitate în modul cel mai eminent. În perioada primă a istoriei grecesci femeia se află încă într'o stare nefavorabilă. Pe când bărbatul ca ostaș și membru activ în organismul statului are ocaziuni diferite, de a și cultiva mintea și inima, pe când pe el miturile cele dragălaşe despre zei și eroi îl însuflețesc să facă fapte mari și strălucite, femeia vegetează restrinsă la ocupațiunile casnice, ca o ființă umilă, neconsiderată și apăsată. Numai prin frumsete, tinerețe și isteție poate să și câștige și ea orecare valoare. Cu toate acestea nu lipsesc nici din perioada acesta exemple strălucite de femei nobile, precum ni le înfățișează limba cea dulce a lui Homer și dramele nemuritoare ale lui Eșil, Sofocle și Euripide.

Educațiunea fetelor eline era încredințată mamelor, cărora le stău în ajutor sclavele. Copilele se instruiau în lucrurile femeesci necesarii, în împletit, în tors și țesut și se învățau, să fiă credincioase bărbatului. Cam cu patru spredece ani fetele se măritau, după singura dispozițiune a părinților, și se înzestrau. Femeia nu putea să ia parte la nici o afacere politică publică; ea fără epitrop nu putea să îndeplinească nici o acțiune judecătorească, în scurt, ea era lipsită de ori-ce drept politic și civil.

Centrul vieții sociale grecesci era Atena; moravurile și instituțiunile observate aci se priviau ca modele în toate celelalte staturii grecesci. Înțeleptul Solon întocmi prin legislațiunea sa mai întâiu referințele femeilor: înfașurarea acestora în public se restrinse, însă li se concesc a cerceta teatrele; numărul vestmintelor era limitat; noptea nu era ertat nici unei femei să amble pe jos și fără faclă. Disorderii provocate de femei pe strade se pedepseau cu bani, și erau puși anume funcționari, cari să privegheze asupra moralității și asupra purtării cuviincioase a femeilor. Cu cât o femeie era de rang mai mare și mai pudică, cu atâta trăia mai retrasă; așa încât femeile de renume bun nu cercetau nici chiar teatrele și în casa lor proprie nici nu se arătau, când erau oșpeți străini.

O clasă deosebită de femei erau la Greci hetererele, care cu toate că, după ideile noastre de astăzi, duceau o viață immorală, au eselat adesea, ca renumita Aspasia, prin o cultură spirituală superioară și au avut o influință puternică asupra bărbaților celor mai însemnați și asupra evenimentelor celor mai ponderose din timpul acela. Și cu privire la acest soi de femei stabilise Solon în legile sale unele normative, pentru ca moralitatea cetățenelor să fiă ocrotită.

O poziție mai cu totul deosebită aveau între Greci femeile spartane. Lycurg, legislatorul statului spartan, a

avut în vedere, când a dat legile, numai și numai bunăstarea statului. Acestui principiu suprem trebuia să se subordoneze toate, prin urmare și femeia. În Sparta căsătoria era demandată prin lege și ori-ce căsătoria, care nu împlinia scopul, de a produce pentru stat copii, trebuia să se disolve. Legile, care le-a dat Lycurg cu privire la educațiunea secului femeesc, erau foarte severe. Copilele spartane nu se separau de copii, ci trebuiau să facă ca și acestia eșerciții gimnastice, ca să și învârtoseze corpul. Peste tot poziția femeii la Spartană era cu mult mai liberă decât la ceilalți Greci, vaza ei mai mare, așa încât lauda se defaima eșercita o influință mare asupra ei. Sistema acesta de a crește a făcut, ca femeile spartane să întrcă pe celelalte femei grecesci prin frumusețea și prin tăria corpului, și să esceleze în virtuți bărbătești, prin curagiu, statornicie și iubire de patrie. Adevărat, că prin acesta firea femească perdu în cât-va din nimbul său poetic și se înlocui prin un ce nenatural. Istoria Spartei este bogată în exemple, în care femeile ni se înfățișează ca adevărate eroine, care știu să suprimă cu o rară abnegațiune chiar și simțemintele cele mai sacre, iubirea de mamă, pentru ca să aducă jertfe pe altarul patriei.

Mai târziu decădu firesce și virtuositatea renumită a Spartanelor deodată cu lățirea demoralizațiunii generale.

Trecând de pe pământul clasic al Greciei cu nume-rosele, dară micile sale statură și cu varietatea referințelor sale sociale, să aruncăm o privire asupra pozițiunii, ce ocupă femeia la poporul cel rigid și serios al Romanilor.

Posiția femeilor la Romani a fost în diferite timpuri diferită. În timpurile cele mai vechi, femeia stătea mai mult, se făcea mai puțin, sub epitropia tatălui, a bărbatului, a unui frate, se făcea a unui epitrop. Curând însă se stabiliră prin legi drepturile femeii. Femeile romane nu trăiau separate, ca în orient și în Grecia prin gyneceele lor, ci în societate cu bărbații. Ele puteau merge ori-când și ori-unde voiau, mâncau tot deuna la un loc cu bărbații și nu erau eschise dela ospețele strălucite, la care se aflau amici săi străini. Prin lege se concesse de timpuriu femeilor, ca să poarte vestminte ornate; bărbații întâlneau-le pe strade, trebuiau să le facă loc și în presința lor trebuiau să eviteze ori-ce espreșiune se făcea de vorbire necuviinciosă. Dară pe lângă totă libertatea legală, de care se bucurau, femeile romane în timpurile cele bune ale republicei trăiau foarte retrase.

Educațiunea secului femeesc în timpurile cele mai vechi, era foarte simplă. Copilele învățau datorințele și lucrurile casnice, cum e fertul, torsul, țesutul și cusutul, având ca instructori pe mamele sevă pe rudeniile lor. Mamele își aplecau singure copiii, îi îngrijiau în vârsta lor cea fragedă și priveghiau asupra moralității lor. În presința copiilor se evitau ori-ce vorbe de necuviință și cu atât mai vartos fapte nemorali. Mai târziu, după ce se lățiră între Romani artele și științele, se mai mări și cercul instrucțiunii pentru fete și se întocmiră pe sama acestora școle publice deosebite. Pe timpul împăraților exista un număr destul de mare de femei, care posedau o adevărată cultură științifică și care luau parte activă chiar și pe terenul politic. Petrecerile și festivitățile erau comune pentru ambele sexe.

Un ce caracteristic pentru secul femeesc este, că și la Romani, ca și în timpul de astăzi, femeia a fost, care

a început mai întâiu să și însușească obiceiuri și năravuri străine, să prefere adesea ce e străin la tot ce e patriotic și național. Astfel vedem, că între femei se încuibă mai tare acea predilecțiune, de a se servi în societate de limba grecescă și nu de cea latină. Un tip de atare coconă îngânfată, care se rușinează de limba mamei sale, ne înfățișează poetul satiric Juvenal, când dice:

„Se pare, că-i neoașă grecoică, grecesce trebuie să mergă la ea toate (și totuși poate să fiă batjocură mai mare, decât a nu ști latinesce?), în limba greacă își exprimă cocona spaima, mânia, bucuria și temerea, în grecesce își varsă focul și secretele inimii sale.“ O iconă, care se poate vedea uneori și în timpurile noastre.

O deosebită însemnătate are pentru Romani căsătoria. În timpurile cele mai vechi ale republicei, femeia măritată rămânea mai în aceleași referințe, ca și înainte de măritiș. Femeia măritându-se își schimbă numele, trece din potestatea tatălui în potestatea bărbatului; de altminterlea ea stă față de acesta în aceeași referință, în care stătuse față de tată, are aceleași îndatoriri, aceleași drepturi. După legile cele mai vechi, bărbatul încă are aceleași drepturi, ca și tatăl, numai că bărbatul nu putea să vândă pe soția sa, precum putea să urmeze tatăl cu copilul său. Femeia se privia mai mult ca fiica bărbatului; de aceea, decă nu rămăneau copii, nevasta eredia singură, era decă erau copii, căpeta și ea atâta parte, ca și când ar fi fost sora acestora. După legile cele vechi era imposibil, să și lapede cine-va soția. Abia în secolul al 5-lea dela urdirea Romei apar unele cazuri de divorțiu.

Din aceleași isvóre, din care au isvorit drepturile, isvoriră și datorințele și sarcinile femeii. Femeia romană, ca și copiii, nu putea să agonisască sevă să posedă nimica pentru sine, pentru că tot era al bărbatului; ea nu putea să facă testament, nici să rădice pără încontra bărbatului. Firesce, că mai târziu se schimbă cu totul referințele între bărbat și femeie. Cu desvoltarea dreptului roman se înmulțiră și drepturile femeii. Acesta putea să și agonisască averi și să le posedă și bărbatul avea dreptul numai să le administreze, nu însă să le înstrăineze. Despărțenia, care în timpurile vechi se făcea fără de nici o formalitate, ci numai simplu cu cuvintele: „femeie, fi sănătoasă, ia-ți lucrurile tale și dă-mi pe ale mele înapoi,“ se îngreună prin obstacule legale.

Din împrejurarea, că femeilor romane li se conceseră drepturi private, se esplică și influința, ce aveau ele asupra bărbaților. Bărbatul întâlnind o matronă romană pe stradă, trebuia să și facă loc; cel ce ofensa o femeie romană cu vorbe nerușinate, se pedepsia cu mörte. Pusă într'o astfel de poziție favorabilă, femeia romană a dat în toți timpii exemple strălucite de maritimă, de demnitate, onestitate și de iubire de patrie. Cine nu cunoște curagiu Lucreției și al Virginiei, iubirea de patrie a mamei și soției lui Coriolan și nobilele simțeminte ale Corneliiei, mamei Graceșilor? Acestea vor rămânea pentru toți timpii modele de virtute. Adevărat, că încuibându-se pe timpul împăraților în clasele mai înalte o demoralizare înspăimântătoare, nu remaseră nici femeile neatinsse. Acestea încă se pătară cu vișurile cele mai urite, luând parte la conjurațiunile cele mai blăstemate și la omorurile politice cele mai scelerate. Destul de învederat se dovedesce acesta prin exemplele Mesalinei și Agripinei, care au rămas proverbiale.

Acésta a fost pozițiunea femeii înainte de Cristos.

Să vedem acuma, ce influință a avut Creștinismul asupra sôrței femeilor. S'a amintit încă la începutul acestei schițe istorice, că influința Creștinismului asupra poziției femeilor a fost însemnată. Prin teoria despre egalitatea tuturor ômenilor, ca fii ai lui Dumnezeu, se eliberază și femeia din cătușele sclăviei. Prin Creștinism se rădică femeia la demnitate și la pozițiune omenescă. Prin Creștinism se pune baza la o viață familiară mai solidă, se întogmesc în mod mai natural referințele între bărbat și femeie, între părinți și copii. În secolul al 4-lea d. Cr. religiunea creștină se recunoscă ca religiune de stat; biserica devine autoritate independentă. Străformarea vieții familiare după principiile creștinesci se estinse tot mai departe.

Acum se aude resumetul asurditor al căderii imperiului universal roman; roiri nouse de popore călcară peste țerile Europei. lăsând după sine urme de sânge; cultura anticității se învêlesce în norul gros al barbariei. Dară de piatra din unghiū a Creștinismului se frâng valorile întunerecului: peste nousele popore, peste nousele state, peste nousele referințe sociale suflă ca un zefir spiritul Creștinismului. Biserica, drept reprezentantă a religiunii creștine, devine scôla, în care primesc educațiune poporele barbare.

După acéstă ochire generală, să căutăm acum, ce pozițiune a avut femeia la deosebitele popore principale ale Europei.

La poporele germanice și celtice, care au locuit, înainte de introducerea Creștinismului, în Germania, Galia și în Britania, femeile se află în referințe cu totul deosebite, în mai bune referințe, decât la Greci și Romani.

Ele trăiau în mai mare libertate; propria lor moralitate era cel mai bun custode al castității și seducerea unei feciore era o raritate. Firesce, că una dintre cauzele acestei rigorosități trebuie căutată în clima cea aspră a nordului. Fetele aci nu se măritau numai din porunca, ci și cu simțământul lor propriu. Femeia nu se privia ca o sevă a bărbatului, ci ca o consortă, ca părtaşă la toate bucuriile și durerile, la toate pericolele și ostenețele. Femeile înviau de țerini, pe când bărbații se ocupau cu vânătoarea și cu războiul. Mai târziu se restrinse activitatea femeii numai la economia casei; dară cu acésta se ocupau și principesele.

În timpurile cele mai vechi femeile însoțeau pe bărbați și în război, unde îngribeau de cei răniți și recreau pe cei osteniți, ba uneori se luptau chiar alătura cu bărbații. Așa ne descrie cel puțin istoricul roman Tacitus pe femeile germane și celtice.

După legile vechi germane, fata când se mărita, se prevedea cu cele de lipsă ale casei, însă zestre nu căpeta și la mórtea tatălui nu putea să pretindă parte din moșia. Prin acest așeqământ se preîngrijia, ca bunurile nobilitare să nu se parceleze. De altmintrelea era asigurată și esistența văduvei prin un fel de pensune. Mai târziu se introduse și în aceste țeri dreptul roman. Toate vătămările cășunate secului mai slab se pedepseau de două seuri de trei ori mai aspru, decât uciderea unui bărbat; cel ce vătēja onôrea seii castitatea unei femei se pedepsea togmai așa, ca și cel ce ucidea pe un bărbat liber.

Să trecem însă peste pragul evului mediū, peste acest timp de nascere și creare, timp în care se lupta întunerecul cu lumina și din care luptă lumina eși învingătoare prin renașterea sciințelor.

(Va urma.)

BCU Cluj / Marele-duce Nicolae Nicolaievici. Library Cluj

Nicolae Nicolaievici, un frate mai mic al împêratului Alesandru II., s'a născut la anul 1831, în luna lui iuliu st. v. El sémênă forțe mult cu tatăl seii, Țarul Nicolae I., atât la față, la ținuta trupului, cât și în privința unor însușiri ale spiritului. El unul din cei mai frumoși bărbați în totă Rusia, e călăreț forțe îndemânatic și cutezător, seie să mânueze lancea și sabia mai bine decât ori-care oficer de sub comanda lui. Nicolae Nicolaievici s'a consacrat încă din anii cei mai frageți studiilor militare alegându-și ca specialitate sciințele stabului general. El s'a ocupat mult și cu studiarea istoriei războiului ruso-turc dela 1828 — 1829; scopul acestui studiu era de-a se înzestra cu toate acele cunoscințe, care înlesnesc unui general operațiunile militare în peninsula balcanică. În anul 1854 și 1855 marele-duce Nicolae a luat parte activă la războiul de Crimeea; el servia în corpul de geniū sub zidurile Sebastopolei, unde avu ocașiune d'a-și perfecționa cunoscințele în societatea junelui, dar ingeniosului Todleben, ale cărui talente scia să le aprețieze după merit. În 6 Februariu 1856, Nicolae se căsătorii cu principesa Alesandra Petrowna, fiica ducelui Petru de Oldenburg; din acéstă căsătorie ducele a căpêtat doi fii, pe Nicolae, 1856 și pe Petru, 1864. Marele-duce Nicolae întrunescă în persôna sa cele mai înalte funcțiuni și demnități militare: el e inspectorul general al corpului de geniū și al întregii cavalerii, comandantul en

chef al trupelor gardei și al districtului militar de Petersburg, președintele comitetului suprem pentru organizațiunea și instrucțiunea trupelor, mai posedă peste acestea și rangul de general-inginer și de general-adjutant. Cu ocașiunea mobilisării din anul trecut împêratul numi pe fratele seii Nicolae comandant suprem al oștirii de sud, care avea să opereze la Dunăre și în Bulgaria; acéstă numire a fost primită de Rusia cu aplause și cu entusiasm. În calitate de comandant suprem Nicolae făcu Țarul propunerea, ca statul să iea supt patronarea sa pe toate acele familii, ai căror capi vor cădea în război. O faptă ca acésta adause încă și mai mult popularitatea marelui-duce și-î câștigă toate inimile poporului rusesc. Înainte de plecarea lui Nicolae la Kișenef, Țarul fiuu o mare revistă militară pe câmpul lui Marte în Petersburg. Infanteria, artileria și cavaleria, în număr de 35,000, defilară pe dinaintea împêratului și a marelui duce cu urări entusiastice. Când marele duce plecă la Kișenef, însoțit de fiul seii Nicolae, privirile Rusiei erau îndreptate asupra lui ca asupra unui lucêfer. În cartierul general din Besarabia Nicolae Nicolaievici cădu bolnav de un morb atât de periculos, încât mulți nu mai sperau că s'ar mai putea însănătoșa. Se asigură, că acel morb a dispărut cu totul și astăzi supremul comandant al oștirii rusesci din Bulgaria se bucură de-o sănătate escelentă. Nicolae Nicolaievici e renumit și pentru vitejia sa

personală, pentru întrepeditatea esemlară, ce o dovedește în multe ocazii. Când cu trecerea Rușilor preste Dunăre, pe la Simnică, marele-duce și fiul său se află în fruntea trupelor. Esemplara disciplină, ce observă trupele rusești iar și în țera inamicului, încă trebuie considerată ca un merit al comandantului suprem. Colonelul englez Wellesley făcând lordului Derby un raport oficial asupra pretinselor

crușimă ale Rușilor în Bulgaria, (vezi Pester Lloyd dela 28. august) constată, că ostașii rusești nu comit măcar un singur act de crușime încontra locuitorilor. Acest atestat nu pôte fi bănuț, că-cî Wellesley a avut mari neplăceri din partea marelui-duce Nicolae, încât n'avem dreptul să credem, că colonelul englez ar fi voit să facă elogie comandantului suprem al Rușilor.

Doine populare române din Bucovina.

V. Înșuratul.

Frunză verde stejrel,
Pân' ce eram tinerel,
Tinerel și ne'nsurat
Aveam cal de'ncălicat
Și străițe de'mbrăcat
Și mândre de sărutat.
Luam drumul de-a lungul,
De-a lungul și de-a latul,
Mândrele când mă vedea
Ușile că-mi deschidea
Cu mânuța că-mi făcea,
În casă că mă poftea
Și din gură că-mi dicea:
»Vină, bade, pe-acolea,
»Că tu esci de sama mea.«
Dar de când m'am înșurat
Nici n'am cal de'ncălicat,
Nici străițe de'mbrăcat,
Nici mândre de sărutat.
Luam drumul de-a lungul,
De-a lungul și de-a latul.
Mândrele când mă vedea
Tôte ușile 'ncuea
Și din gură că-mi dicea:
»Ce cați căne pe-acolea?«
Oleoleo rușinea mea!

VI. Despărțirea iubiților.

»Frunză verde șalățele,
Eū cu dor, badea cu jele,
Și-amendoi cu inimi rele . . .
Tu te duci, bade sêrace,
Eū cu dorul tēu ce-oiū face?
Că's copilă tinerea,
Dorul tēu nu-l pot ținea,
Și's copilă desmierdată
Cu dorul nu-s învățată.
— »Draga mea, sufletul meū!
Ce-i face cu dorul meū?
Ia le-ī semena 'n liveđi
Să se facă mere verđi
Și le-ī pune'n sin la tine
Să-ți trecă de dor de mine.
»Cum oiū trăi fără tine?
— »Da-ī trăi. puicuța bine,
»Că remăi în sat la tine;
Eū oiū trăi, puică, rēu,
Că mă duc din satul meū . . .
Depart, puică, departe, —
Doue ape ne desparte,
Doue ape ș'un dél mare
Ș'un doruț de-a dumitale . . .
Oftéză, puică, oftéză,
Oftéză și pentru mine
De socoți c'am trăit bine;
De socoți c'am trăit rēu
Las', puică, că-oiū ofta eū,
De ne-a sci și Dumneđu,
C'am trăit amendoi rēu . . .

VII. Dela unul pân' la țece.

Dela unul pân' la doi
Ascept puica pe la noi.
Dela doi și pân' la tri,
Ascept, dór' puic'ar veni.
Dela trei și pân' la patru
Ascept puica jos la pórta.
Dela patru pân' la cincî
Ascept puica tot pe-aici.
Dela cincî și pân' la șese,
Ah! puicuța nu mai ése!
Dela șese pân' la șapte
Ah! puica nu se mai vede!
Dela șapte pân' la opt
Suflețul în mine-ī mort.
Dela opt și pân' la nouē,
Suflețul mi-ī rupt în douē.
Dela nouē pân' la țece
Inima mi-ī tótă rece . . .
Eși puicuța pân' la prag,
Și-mi pune mâna la cap,
Și mă 'ntrébă de ce zac.
Eū nu zac nici de vr'o bôlă,
Dorul puicii mă omóră,
Și eū nū zac nici de-un rēu
Dară zac de dorul tēu!

S. Fl. Marian.

Munte negreni.

Cei mai resboinici și mai viteji dintre toți Slavii, câți locuiesc în peninsula balcanică, sunt fără îndoieală faimoșii Muntenegreni. Acest popor e bine cunoscut în Europa, dar mai mult din auđite, decât din scrieri istorice. Ceea ce face gloria némului acestuia sunt faptele lui de arme; érá îndemnul la aceste fapte provine mai vêrtos din amorul de libertate și neatârnare, ce însufleșește până la fanatism pe șoimii Munților negri.

Munte negrul (slav. Cernagora și turc. Caradagh) e un stătuț independent la sudul Bosniei și Hertegovinei. Mai tot ținutul se compune dintr'un nod de munți, format prin întelnirea a douē ramuri ale alpilor dinarici. Spre apus această țeră muntosă se mărginește cu Boche di Cattaro și spre miază-đi cu pašalicul albanez Scutari. Întinderea teritoriului, computând și ținutul Brda de pe lângă riul Moraca, pôte să fiă de vre-o 80 de mile pătrate; locuitori sunt aprópe la 200,000, toți Slavi de religiunea ortodocsă resaritēnă și grăind limba sêrbescă. Capitala acestui mic stătuț e Cetinje, care nu înfățișeză decât un grup de

câte-va clădiri, o mănăstire și o piață publică, unde se țin adunările populare.

Regimul îl pórta actualul principe Nichita, care domnesce fără miniștri; el are însă pe lângă sine doui secretari și 5 adjutanți. În cazuri grave principele convócă senatul, ca să-l sprijinēscă cu sfatul și cu autoritatea, de care se bucură. Acest senat se compune dintr'un președinte, dintr'un vice-președinte și din 16 senatori cu un secretar. Senatul represintă cea mai înaltă deregătoriă legislativă, administrativă și judecătorească. Justiția e administrată de judecători salarisați, cari se aleg de popor; administrațiunea comunei e încredințată celui mai betrân satén. Mai multe comune forméză la olaltă un district (nahia) și în fruntea districtelor se află ca administratori căpitanii numiți de principe. Celelalte instituțiuni ale țerei sunt patriarcali. Familia și tatăl de familiă (gospodar) sunt temeiul vieții sociale. Mai multe familii înrudite forméză seminția; mai multe seminții înrudite își aleg un cneaz, ca să le fiă povățuitor și judecător.

Muntegrul e o țară săracă. Veniturile anuale ale statului abia se urcă la cifra de 40,000 de fiorini. Această sumă rezultă din contribuțiuni. Ori cât de mici ar fi trebuințele statului, totuși cele 40,000 fiorini n'ar fi de ajuns pentru a le acoperi. Muntegrul se ajută mult cu subvențiunea de câte 8000 de galbinii pe an, ce o capătă dela Rusia. Acești bani au să fiă folosiți mai vartos pentru întreținerea bisericilor.

Poporul Munților-negri e organizat milităresc; astfel omenii, cari în timp de pace conduc administrațiunea, în caz de război devin conducătorii oștirea. Această organizațiune e foarte practică pentru un popor, care nu poate trăi fără de lupte. Armata permanentă a Muntegrenilor e puțin numerosă; ea constă din 800 de geandarmi pedestri, din 400 gardiști de-ai principelui, érași pedestri, din 50 de gardiști călăreți. Oștirea națională se compune din: 25 bataliune infanterie, de câte 5—8 companii, 5 bataliune de gardă, din câte 5—6 companii, 7 baterii de munte, cu câte 2—4 tunuri și dintr'un corp de pioneri. De ordinar totalul puterii înarmate a Muntegrului e de 18—20,000; în casuri extraordinare se pot pune pe picior de război câte 20—30,000.

Uniforma, care se compune din costumul național c'un fel de cocardă la fes, trebuie să și-o procure fiă-care ostén dela sine. Soldă nu primesc din partea statului decât șefii batalionelor, stegarii și corniștii. Familiile țerei sunt obligate să îngrijescă de transportul materialului militar și de nutrirea oștirea. În chipul acesta statul e scutit de cele mai multe cheltueli, pe care nu le-ar putea evita, dacă armata s'ar organiza altfel. Dar nici că este nevoie de altă organizațiune, de ore-ce s'a putut constata la mai multe ocaziuni, că oștirea muntegrină este una din cele mai sdravene în Europa.

Acum să aruncăm o privire preste istoria Muntegrului, apoi vom termina cu o scurtă caracteristică despre locuitorii.

În evul mediu, înainte de lupta dela Cosovo (1389), Muntegrul forma un principat vasal sub marele regat sêrbesc. Preste acest principat, care sêmăna a fortăreță naturală, domnia familia princiară Balșa. După ce Sêrbii au fost învinși pe șesul Cosovo de către Turci, cari puseră capet regatului sêrbesc, locuitorii Muntegrului rămăseră liberi și independenți. Pe acel timp se afla în fruntea lor Ivo cel Negru, un vitez celebrat până astăzi de popor.

Dela o vreme Turcii jaluzi de libertatea micului stat, începură a pretinde, ca și Muntegrul să fiă al lor, de ore-ce făcea când-va parte dintr'o provincie supusă de dênșii. Mai târziu această pretensiune s'a mai îndulcit în cât-va: sultanii s'ar fi mulțămît să fiă recunoscuți măcar de suverani ai Munților negri. Dar Muntegrenii nu voia să scie nimic de nisce pretensiuni absurde ca acestea. În cuiburile lor de șoimi acești copii ai naturei se învățaseră a trăi liberi; de câte ori Turcii âmbლაუ să-i supună cu armele, dênșii se apărau ca nisce lei.

Cel din urmă Balșa George Cernojevic, care era căsătorit cu fiica unui magnat venețian, se lăsă de domnie la anul 1516. Acesta o făcu după dorința soției sale, Caterina Doria, căreia nu-i plăcea să trăiescă în pustietatea munților. În locul principelui dimisionat se alege Donn preste Muntegru episcopul de atunci. În chipul acesta puterea lumescă se împreună cu cea bisericescă și principii

muntegrenii, cari trăia, fresce, necăsătoriți, începură a purta titlul de Vlădici.

În anul 1697 ajunse la putere familia Nîgoș, care domnesce până în ziua de astăzi.

Muntegrul a purtat necentenit războie cu Turcii, decând acestia s'au stabilit în Europa. Mai în toate luptele Muntegrenii, ajutați de pozițiunile favorabile ale patriei lor, au rămas învingători, dând cele mai strălucite probe de vitejie. Pe timpul Țarului rusesc, Petru cel mare, Muntegrul a recunoscut de bună voie suveranitatea Rusiei și de atunci încôce stă sub influință rusescă. Pe când Țarul Petru se lupta cu Turcii, Muntegrenii se puseră și ei pe partea Rusiei. La anul 1712 ei bătură o armată de 60,000 de Turci; două ani după aceea, Turcii ocupară Muntegrul și comiseră tot felul de cruzimi asupra locuitorilor. Dară în an. 1718 Venețienii ajutară pe Muntegrenii, să alunge pe Turci din munții lor. La anii 1739, 1740 și 1767 urmară érași lupte sângerose între Turci și Muntegrenii. În anul 1788 Muntegrul se pune pe partea lui Iosif II și a Caterinei II și se luptă în contra Turcilor până la 1791. Cinci ani mai târziu bravi locuitorii ai Munților negri mai purtară un război victorios cu Semiluna.

Urmă apoi un timp de pace sub Vlădica Petru Petrovic I. Acesta se ocupă foarte mult cu organizațiunea din lăntru a țerei sale. Dela 1805—1807 Muntegrenii se luptară alătura cu Rușii în contra Francezilor în Dalmația. În anul 1830 luă domnia nobilul și laudatul Petru Petrovic II, care fusese educat în St. Petersburg și ale cărui merite pentru cultivarea poporului sunt recunoscute. El întogmi un regim regulat c'un senat de 6 persoane și c'un tribunal.

Dela 1840 încôce reîncepură luptele cu Turcii și se terminară mai tot deuna în favoarea Muntegrenilor. Lui Petru Petrovic II îi urmă pe tron la an. 1851 nepotul său, Danilo Petrovic Neguș. El separă puterea lumescă de cea bisericescă și luă titlul de principe. Danilo susținu lupte grele cu Turcii. Sub domnia lui se produsură și tulburări interne. În anul 1855 el publică nisce legi de o asprime draconică. Ca să câștige acestor legi cuvenita autoritate, Danilo a domnit cu asprime și a pedepsit cu mörte pe câți-va din fruntașii țerei. La 1858 Muntegrenii ajutară pe Bosniaci în contra Turcilor și eșiră biruitori din luptă. După două ani, Danilo a fost ucis de glonțul unuia dintre supușii sei. Nepotul său, Nichita (Nicolae) Petrovic Neguș, îi luă locul în domnie. Acesta ajută în an. 1862 pe rebelii din Hertogovina; el fu bătut de Turci, cari intrară triumfători în Muntegru. Nichita se vedu nevoit să primescă pacea sub condițiunile propuse de Turci. Cu ocaziunea insurecțiunei din 1875 a Bosniacilor și Hertogovenenilor, Muntegrul află érași motive de-a declara Porții război. Acest război se pörta încă și în momentele de față și putem dice, că în tot decursul lui, eroicii oșteni ai principelui Nichita n'au desmintit măcar o singură dată esemplara lor vitejie din alte timpuri. Ei se luptă ca lei numai pe stâncile și prin prăpăstiile munților, ci chiar și în câmp deschis.

Acesta este în resumat istoria Muntegrului. Poporul o cunósce bine și o conservă cu multă scrupulositate. Dar în ce mod credeți, că se conservă la Muntegrenii istoria trecutului? Prin monumente literare? Ve amăgiți! La Muntegrenii istoria nu se scria, ci se cânta. Din

timpurile cele mai vechi până în zilele noastre s'a păstrat la acest popor frumoasă datină de-a celebra în cântece pe toți oamenii mari și toate faptele strălucite. Ori-ce câmp de luptă, ori-ce vitez vestit și-au găsit poezi populari, cari le immortalisau numele. Cântecele eroice se recităză de un fel de cântăreți, cum sunt la Români lăutarii. Muntenegrenii iubesc cu patimă cântecele bătrâne, care le aduc aminte de gloria din trecut; la ori-ce sărbătoare, la nunți și chiar la oșpete din familiă cântăreții trebuie să fiă de față spre a fărmece inimele oșpetilor prin recitațiunile lor însoțite de un instrument cu corde.

Dară simțământul național și patriotic al Muntenegrenilor nu e alimentat numai de cântecele eroice, ci și de unele tradițiuni caracteristice. Multe din tradițiunile istorice ale popoarelor semi-culte ne pot servi ca cea mai fidelă

icônă, în care ni se înfățișează întrupate toate aspirațiunile și idealul politic al respectivelor popoare. Astfel e bună-ora la Muntenegrenii tradițiunea următoare:

— Într'o peșteră sub ruinele vechiului castel Obod la Rjeca dorme bătrânul Domn Ivo cel negru, care după desființarea regatului sârbesc a devenit strămoșul principilor muntenegreni din familia Balșa. Zinele (vilah) veghează lângă el și așteaptă, să li se aducă vestea, că stégul crucei se înalță pretutindenea în contra semilunei. Vestea o va aduce un vultur, érá zinele vor deștepta atunci pe bătrânul eroi și el va eși din peșteră și va duce pe Muntenegrenii la luptă, ca să câștige éráși Cattaro și marea albastră.

Însușirile războinice și neîntreruptele războaie cu Turcii n'au permis Muntenegrenilor, să éșă cu totul din starea de barbariă, ba putem dice, de sălbătăciă. Împregiurările

Muntenegrenii. (Pag. 57.)

între care au trăit și trăesc ei încă până în ziua de astăzi, n'au fost de natură a favori lățirea culturii pînăre dênșii. În aceste decenii din urmă școlile au început a se rădica; Cetinje începe a deveni tot mai mult un centru de cultură și un focar de lumină pentru micul stat muntenegren. În capitală există între altele un fel de școală superioară, în care se pregătesc învățătorii pentru comune. Clasele mai înalte încep a se interesa deja de literatura națională sârbescă. În decurs de secolii întregi unica școală a Muntenegrenilor a fost biserica; prin această împrejurare provine mai vîrtos religiozitatea lor cea rară. Simțămintele creștinesci și religioase ale Muntenegrenilor au găsit tot deuna un aliment puternic în luptele cu Turcii.

Traicul Muntenegrenului e cât se poate de natural și primitiv; viața socială abia acum începe a se desvolta pe

nise baze mai întinse și mai moderne. Comerțul și industria, care contribuie atât de mult la comoditatea și înfrumșetarea vieții, se află pe un stadiu primitiv. Țera nici pentru agricultură nu prea e favorabilă, ba mai de loc nu e favorabilă; prin mai multe văi ale Munților secara reușește destul de bine; orđul și tutunul asemenea. Maslinele și vinul încă nu lipsesc. În genere ceea ce convine mai mult acestui ținut este economia de vite. Vînatul e foarte abundanț și oferă locuitorilor un isvor de subsistință din cele mai bogate. De altfel Muntenegrenii sunt oameni foarte frugali și preste tot ei se mulțămesc cu produsele pămîntului lor celui petros.

Étă cum descria un călător francez, Vialla de Sommières, pe Muntenegrenii pe la anul 1810:

„Locuitorii Muntenegruului, considerați preste tot, sunt

o adunătură de ómeni de-o statură foarte înaltă, împreună cu nise forme foarte norocite în proporțiunile naturei frumoase. Cu trăsăturile feței cele mai regulate ei întrunesc o căutătură sigură, înaltă și chiar sumeță, care imprimă fisionomiei lor un exterior sever și, la cea dintâi privire, se pare a adevări opiniunea despre o împietrire a inimei, despre care au vorbit diarele pe temelul unor relațiuni mincinoase. Se va vedea mai târziu, că această împietrire a inimei nu există decât la părere. Muntenegrenii au o atitudine nobilă, un mers liber, dar mândru, teatral și aproape îndrăgănit. Ei sunt însemnați mai vârtos prin frumusețea picioarelor. De asemenea ei sunt foarte sprinteni, buni pentru vânătoare și în general; pentru toate deprinderile trupului. Ei au adoptat moda de-a saluta cu mâna, când se apropie de cine-va, ca și cum s'ar lua după lumea mai poleită. Când arată cui-va respect, ei sunt tot atât de depărtăți de tonul servituții, ca și de acela al esagerațiunei. Și când e vorba de mai marii lor, ei știu să-i respecteze, fără a se teme de densii; dară la rëndul lor și cei mai mari își țin de onóre de-a trăi alătura cu cei mai puțin însemnați și se ferece d'a-i desprețui.

Cum erau atunci Muntenegrenii, așa sunt și astăzi. Dară la descrierea citată mai putem adăuga încă următoarele:

Muntenegrenii sunt din fire iubitori de dreptate; ei sunt morali și escelează mai vârtos prin credință în legăturile conjugali. Acestă din urmă însușire e de mare importanță pentru viața lor socială. Dintre toate inclinațiunile Muntenegrenilor cea mai mare se pare a fi inclinațiunea către arme. Copiii, preoții și cerșitorii poartă arme mai ales pușcă, de o potrivă ca și ómenii în vârstă, ca și mireni, ca și cei cu stare. Acestă împrejurare se esplică mai cu samă prin necesitatea de-a se deprinde cu vânătoarea, ca mijloc de subsistință. Apoi să ne mai mirăm óre, că asemenea ómeni, cari din légân până la mormânt sunt nedespărțiți de armele lor, știu să le folosească atât de bine încontra inimicilor?

În ceea ce privește îmbrăcămintea Muntenegrenilor, ea se poate vedea în ilustrațiunea din numărul de față al foiei noastre.

I. Al. Lăpădat.

V a r i e t ă ț i.

Într'un birou de postă. Diarul Times povesteste următoarea întâmplare: Un domn înalt și bine îmbrăcat intră într'un birou de postă din Londra și întrebă acolo pe una dintre domnișorele funcționarese, care sunt formalitățile prescrise, când cine-va vrea să pună pe postă o scrisóre cu bani. El primi un răspuns prea puțin delicat, ba din contră, foarte aspru. Întrebă și a două óra c'un ton plin de blândete și de cuviință; dară domnișóra îi respunse și mai aspru. Atunci domnul observă frumoasei funcționarese, că acest mod de a primi pe ómeni nu prea e cuviincios. — »Destul de cuviincios pentru d-ta adause domnișóra. Necunoscutul știu să conserve sângele rece față de nise respunsuri, care ar fi putut să-l supere. El rugă pe domnișóra să-i spună, cum o cheamă; ea refuză. — »Ei bine, atunci voiți să-ți spun eu numele meu« — reflectă domnul. — »N'am trebuință de numele d-tale« respunse densa. — »Ba ai« — adause domnul cu sânge rece — »că-cî eu sunt Iohn Manner, directorul postelor.« Ce surprindere pentru bieta domnișóra!

Sahar de pepeni. În California s'a proiectat o nouă industrie, adică saharul de pepeni. În delta cea lungă dintre riurile Sacramento și San Joaquin se află o grupă de insule, care sunt espuse inundațiunei, din care causă nici nu s'au prea cultivat până acum. Unii ómeni s'au gândit să asigureze aceste insule de inundațiuni prin apărăminte solide și să le planteze apoi cu pepeni, care reuesc foarte bine acolo. Din acesti pepeni se va fabrica sahar. Saharul de pepeni se pare, că va fi escelent; el va veni și mai efin decât cel de sfeclă. Din simburii pepenilor se poate estrage uleu, și din rămășițele părților întrebuintate la fabricațiune vitele găsesc un bun nutreț. — Óre această industrie nu s'ar putea esperimenta și în România?

Statistică. Diarul „La Liberté“ ne dă următorul raport despre activitatea preseii parisiene în decursul an. 1876: În acest an numărul scrierilor periodice, apărute în capitala Franciei, se urca la 836. Cinci foi politice mai mari au încetat în decursul anului, dintre care două, adica »Journal de Paris« și »Opinion nationale«, erau din cele mai vechi; din nou s'au fundat 15 foi politice. Astfel cu începutul anului 1877 Parisul numera 51 de diare politice. Între cele-lalte scrieri periodice s'a adaus cu deosebire numărul publicațiunilor geografice și a celor de arte: cele dintâi dela 2 au ajuns la 8, din cele de arte se numera în timpul de față 15. Cu finanțele și cu economia națională se ocupă 85 de foi, cu sportul 16, cu afaceri bisericesci 49, cu jurisprudența 66, cu istoria și geografia 20, cu cestiuși de învățământ 20, cu literatură și filosofia 52, cu fotografia 3, cu arhitectura 8, cu arheologia 4, cu arta musicală 8, cu teatrul 7, cu mode 68, cu tehnologia 77, cu medicina și farmacia 74, cu științe exacte 43, cu armata și cu flota 22, cu agronomia 31, cu crescerea cailor 16 și 17 cu materii de

altă natură. Numărul revistelor e de 14, al foilor ilustrate de 54, al foilor de petrecere (amuzante) de 74. Cea mai scumpă publicațiune parisiiană este gazeta de arte, numită »L' Art«, care costă pe an 120 de franci; cea mai efină este »La bonne Pensée«, care costă numai 60 de centime pe an. Cea mai vechiă dintre toate publicațiunile parisiene este »Journal général d'affiches«, care intră în al 247-lea an al existenței sale.

Notițe economice. *Curățirea bușilor de mucagaiu.* Bușile mucagii trebuesc mai întâi lăstate, să se usuce bine; după aceea tornăm în ele atata acid sulfuric, încât la învêrtirea bușii să pótă umeși toate părțile interne. Trecând un pătrar séu o jumătate de óră, butea se spală cu apă și îndată dispăre din ea tot mucagaiul și mirosul de mucagaiu. Spre a face apoi să dispără și urmele acidului sulfuric, lăsăm butea să stea câte-va zile plină cu apă.

— *Pentru conservarea óuelor* se recomandă oleiul de in. Ungându-se óuele cu acest fel de oleiú, ele preste cója lor mai capătă și o altă cója subțire și desă; acesta împiedecă pètrunderea aerului în ou, precum și evaporarea substanței din lăintru. În chipul acesta óuele se pot ținea câte șase luni și mai bine pe deplin prospete și nu perd din substanța lor mai mult de 3 procente. Oleiul de mac e cu mult inferior, în astă privință, celui de in.

— *Țesături din fulgi.* În Lyon fulgiu de pene ai diferitelor paseri se întrebuinteză la fabricarea de postav. O cantitate de 700 până la 750 grame de fulgi dá postav în mărime de un metru pătrat. Acest postav e mai ușor ca cel de lână, ține tot așa de cald, se pótă vâpsi; apa încă nu rêsbesce prin el.

— *Fabricatele de sticlă* se sparg, crépă de multe óri, fără ca să scim, din ce causă. Causa spargerii trebuie atribuită séu fabricațiunei greșite séu defectuósei compozițiuni a sticlei. La o mai de aproape esaminare observăm uneori în diferitele fabricate de sticlă nise pete séu un punct, care séménă cu o petricea albă. Aceste mici nodulețe cășunéză de ordinar spargerea sticlei, mai ales când acesta e încăldit. Cumpărătorii să fiă decí cu băgare de samă și să nu primescă marfa, care presintă menționatele defecte. Aceeași precauțiune se recomandă și față de acele sticlării, care sunt beșicate.

— *Stêrpinea gârgărițelor din grău* se face mai lesne în modul următor: În grămeșile de grău să se bage raci vii și anume așa de adânc, ca să nu pótă eși afară. Gârgărițele se introduc în trupul racilor și în decurs de 24 de ore consumă totă carnea din ei; coja racilor rămânând plină de gârgărițe se scóte din grău și se aruncă în foc. Repeșind mai de multe óri acest esperiment atât de simplu, vom isbuti a stêrpi cu desevêrsire pe acei vermuleți, cari ne strică grăunțele.